

А. И. Иванский, Ю. О. Полиха. Участие МВФ в финансовой деятельности Украины. – Статья.

Аннотация. Привлечение денежных средств со внешних источников происхождения является разрешенным методом мобилизации средств в бюджеты. Важную роль в этом играет Международный валютный фонд. Динамика и результаты данного сотрудничества исследуются в работе.

Ключевые слова: Международный валютный фонд, Украина, внешний долг.

A. Ivansky, Ju. Polikha. Participation of the IMF in financial activity of Ukraine. – Article.

Summary. Receipt of financial resources from external sources of income is a permissible method of mobilization of resources to the budgets. An important role in this aspect is played by the International Monetary Fund. Dynamics and results of cooperation of Ukraine with the IMF are investigated in the work.

Key words: International Monetary Fund, Ukraine, foreign debt.

УДК 349(477) (4-6 ЄС)

М. М. Козак

магістрантка 2-го року навчання
факультету менеджменту та права
Вінницький національний аграрний університет
м. Вінниця, Україна

А. Ю. Острівська

магістрантка 2-го року навчання
факультету менеджменту та права
Вінницький національний аграрний університет
м. Вінниця, Україна

Науковий керівник: **Н. М. Опольська**

доктор юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри права
Вінницький національний аграрний університет
м. Вінниця, Україна

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЗЕМЕЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЄС: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Анотація. У статті аналізуються питання відповідальності за земельні правопорушення в Україні та країнах ЄС. Описується порівняння різних видів юридичної відповідальності у сфері використання та охорони земель. Авторами проаналізовано чинне вітчизняне і зарубіжне законодавство та зроблено висновки.

Ключові слова: земельні правовідносини, земельний спір, охорона земель, відповідальність, законодавство, ЄСПЛ.

Законодавство України у сфері земельних відносин постійно зазнає змін, наявність великої кількості джерел призводить до виникнення прогалин та колізій у законодавстві, низького рівня взаємоузгодженості нормативно-правових актів. Як наслідок, неолік належної теоретичної бази у сфері земельних відносин на практиці призводить до ускладнення регулювання земельно-правових відносин, різкого збільшення кількості спорів, пов'язаних із землею, а також спричиняє недосконалість процедур здійснення захисту земельних прав та інтересів.

Отже, правове регулювання земельних відносин в Україні вимагає подальшого аналізу й удосконалення. На нашу думку, у розв'язанні цієї проблеми допоможе порівняння земельного законодавства України із законодавством ЄС задля визначення обґрунтованих пропозицій щодо можливості використання такого досвіду в розвитку законодавства України.

Науково-теоретичною базою дослідження є праці вчених-правознавців у галузі земельного права, як-от Н.А. Алексєєва, Д.В. Бусуйок, І.І. Каракаш, П.Ф. Кулинич, Л.В. Лейба, А.М. Мірошніченко та ін.

Метою статті є аналіз нормативно-правового забезпечення відповідальності у сфері земельних правопорушень в Україні та країнах ЄС.

У сучасній земельно-правовій літературі юридична відповідальність за земельні правопорушення є особливим видом правовідношення охоронювального типу, що виникає як наслідок злиття правової норми про юридичну відповідальність та земельного правопорушення як факту. Держава в такому разі реалізує своє право захистити відповідні цінності, на які посягає земельне правопорушення, відновити порушене право або вимагати відшкодування шкоди, тобто покарати винну особу [13].

Земельний кодекс України у ст. 211 визначає, що громадяни та юридичні особи несуть цивільну, адміністративну або кримінальну відповідальність за наведеним переліком у статті порушень щодо: а) укладення угод із порушенням земельного законодавства; б) самовільного зайняття земельних ділянок; в) псування сільськогосподарських угідь та інших земель, їх забруднення хімічними та радіоактивними речовинами і стічними водами, засмічення промисловими, побутовими та іншими відходами; г) розміщення, проєктування, будівництва, введення в дію об'єктів, що негативно впливають на стан земель; ґ) невиконання вимог щодо використання земель за цільовим призначенням; д) порушення строків повернення тимчасово займаних земель або невиконання обов'язків щодо приведення їх у стан, придатний для використання за призначенням; е) знищення межових знаків; є) приховування від обліку і реєстрації та перекручення даних про стан земель, розміри та кількість земельних ділянок; ж) непроведення рекультивациі порушених земель та ін. Законом може бути встановлено відповідальність і за інші порушення земельного законодавства [1].

Однак варто зауважити, що формулювання змісту вищенаведеної статті є таким, що не виконує жодної регулятивно-охоронної функції, а є відсылною. Так, наприклад, Кримінальний кодекс України, Кодекс України про адміністративні правопорушення містять визначені склади земельних правопорушень і порядки притягнення до кримінальної та адміністративної відповідальності. Цивільно-правова відповідальність за порушення норм земельного законодавства може наставати в порядку, передбаченому відповідними положеннями Цивільного кодексу України. Підстави і порядок відшкодування збитків, завданих унаслідок порушення земельного законодавства, визначені у ст. ст. 156, 157 Земельного кодексу України [1]. Відсутність єдиного кодифікованого акта про питання відповідальності за земельні правопорушення призводить до виникнення колізій чи прогалин у законодавстві та труднощів у застосуванні того чи іншого нормативно-правового акта. Так, статтею 53⁻¹ КУпАП зазначено самовільне зайняття земельної ділянки та відповідальність за вчинення такої дії, на відміну від статті 197⁻¹ КК України, яка передбачає обов'язкове настання наслідків від такого діяння. Також у жодному з них не закріплено поняття «самовільне зайняття земельної ділянки». Отже, слід посилатись на Закон України «Про державний контроль за використанням та охороною земель» від 19 червня 2003 року, який містить це визначення [2; 3; 4].

Отже, розуміючи недосконалість вітчизняного законодавства, наявність проблем у судовій системі, власники чи користувачі земельних ділянок, а також інші суб'єкти земельних правовідносин систематично звертаються до Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) за захистом своїх прав у земельних відносинах. Відповідно до ст. 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» суди застосовують під час розгляду справ Конвенцію та практику Суду як джерело права [5]. Аналіз практики діяльності національних судів показує, що Конвенція про захист прав людини й основоположних свобод і практика ЄСПЛ застосовуються у процесі вирішення земельних спорів та захисту земельних прав різних суб'єктів. Так, під час здійснення цивільного судочинства протягом 2013 р. практика ЄСПЛ та Конвенція про захист прав людини й основоположних свобод застосовувалися під час винесення рішень і ухвал у 35 цивільних справах, із яких 34 рішення були винесені в справах стосовно земельних правовідносин [11].

Часто предметом дискусії стає застосування рішень у справах за участю іноземців та інших держав. Аналіз судової практики свідчить про те, що суди охоче застосовують і таку категорій рішень. Так, наприклад, Велика Палата Верховного суду в постанові від 02.07.2019 р. у справі № 48/340 посилається на рішення ЄСПЛ у справі «Стретч проти Сполученого Королівства», а в постанові від 29.05.2019 р. у справі № 761/20844/13-ц суд посилається на рішення у справі «Брумареску проти Румунії» [6; 7]. Таким чином, аналіз рішень ЄСПЛ щодо вирішення земельних спорів є корисним.

Для впорядкування судових рішень під час їх аналізу Т.О. Коваленко пропонує їх розділяти на чотири категорії, а саме:

- земельні спори щодо захисту власності (порушення ст. 1 Першого протоколу до Конвенції);
- земельні спори щодо помилок суб'єктів владних повноважень у сфері земельних відносин;

- земельні спори щодо доступу до правосуддя під час захисту земельних прав;
- земельні спори щодо права на повагу до приватного життя [12].

Можемо для прикладу розглянути справу «Зеленчук і Цицюра проти України», де рішення ЄСПЛ, яке стосувалося мораторію, мало особливо важливий характер. Суд справедливо зазначив: «з огляду на зазначені міркування та ненадання Урядом достатніх аргументів для обґрунтування заходів, застосованих до землі заявників, Суд доходить висновку, що держава-відповідач вийшла за межі своєї широкої свободи розсуду в цій сфері та не забезпечила справедливого балансу між загальним інтересом суспільства та майновими правами заявників» [8].

У практиці ЄСПЛ наявні категорії земельних спорів щодо помилок суб'єктів владних повноважень. До таких найчастіше уналежнюють рішення у справі «Стретч проти Сполученого Королівства», «Рисовський проти України», «Чуян проти України», «Борщевська проти України» та інші. Особливо важливою в цьому контексті є саме справа «Рисовський проти України», оскільки суд тлумачить принцип належного урядування, а також установлює вимоги до дій органів влади у разі допущення ними помилки, що порушує права людини. Одним з основних висновків цієї справи є те, що «державні органи, які не впроваджують або не дотримуються власних процедур, не повинні отримувати вигоду від своїх протиправних дій або уникати виконання своїх обов'язків» [9].

Стосовно юридичної визначеності, то у справі «Бочан проти України» суд зазначив: «судова система, в якій можна скасувати судові рішення, що стало остаточним і обов'язковим, судом вищої інстанції через протест, внесений суб'єктом владних повноважень, несумісна з принципом юридичної визначеності» [10].

Висновки. Проаналізувавши інформацію щодо відповідальності за земельні правопорушення в Україні та країнах ЄС, переглянувши практику Європейського суду з прав людини, можемо зробити висновок, що у демократичних суспільствах за злочини у сфері земельних відносин, законодавець відповідально ставиться до захисту землі, права власності, родючості, цільового призначення та всього, що з нею пов'язано. Саме такий підхід дає можливість максимально убезпечити від протиправних посягань право приватної, комунальної та державної власності на землю, а також попередити незаконні дії посадових осіб органів державної влади, тому саме таким шляхом, на нашу думку, варто рухатись українському законодавцю.

Для порівняння ми також звернулись до практики рішень Європейського суду з прав людини. Переглянувши інформацію саме щодо земельних спорів, можемо зробити висновок, що вважати рішення європейського суду джерелом права не зовсім коректно, оскільки всі прийняті рішення стосуються цивільно-процесуальних відносин та адміністративно-процесуальних відносин. Крім того, земельні правовідносини регулюються суто нормами права. Тому ми вважаємо, що зазначені рішення потрібно враховувати, оскільки вони дають можливість однаково застосовувати норми права.

ЛІТЕРАТУРА

1. Земельний Кодекс України № 2768-III від 25.10.2001 / Верховна Рада України. 2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text> (дата звернення: 27.09.2021).
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення № 8073-X від 07.12.1984 / Верховна Рада України. 1984. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 28.09.2021).
3. Кримінальний кодекс України 5 квітня 2001 року № 2341-III / Верховна Рада України. 2001. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/234114?find=1&text=%D1%81%D0%B0%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B5#w1_1 (дата звернення: 29.09.2021).
4. Про державний контроль за використанням та охороною земель : Закон України № 963-IV від 19 червня 2003 року / Верховна Рада України. 2003. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/963-15#Text> (дата звернення: 28.09.2021).
5. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України / Верховна Рада України. 2006. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15> (дата звернення: 28.09.2021).
6. Постанова Великої Палати Верховного суду від 02.07.2019 р. у справі № 48/340 // 2019. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/83454696> (дата звернення: 29.09.2021).
7. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 29.05.2019 у справі № 761/20844/13-ц // 2019. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/82316171> (дата звернення: 30.09.2021).
8. Рішення ЄСПЛ у справі «Зеленчук і Цицюра проти України» / рішення суду. 2018. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_c79 (дата звернення: 30.09.2021).
9. Рішення ЄСПЛ у справі «Риськовський проти України» / рада. 2012. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_854. (дата звернення: 01.10.2021).
10. Рішення ЄСПЛ у справі «Бочан проти України». 2007. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_209 (дата звернення: 02.10.2021).

11. Аналіз застосування судами практики положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та рішень Європейського суду з прав людини при здійсненні цивільного судочинства за 2013 рік. 2013. URL: http://mka.court.gov.ua/sud1490/uzagalnenj/uzagal_sud_praktik/konven/ (дата звернення: 01.10.2021).
12. Коваленко Т.О. Практика Європейського суду з прав людини як джерело земельного права України. *Юридична Україна*. 2016. № 11. С. 82–88.
13. Шульга М.В. Особливості юридичної відповідальності у земельному праві. *Правова доктрина. Основа формування правової системи держави* / Нац. акад. прав. наук України. Харків, 2013, С. 468–470.

М. М. Козак, А. Ю. Островская. Ответственность за земельные правонарушения в Украине и странах ЕС: сравнительно-правовой аспект. – Статья.

Аннотація. В статті аналізується відповідальність за земельні правопорушення в Україні і країнах ЄС. Описується порівняння різних видів юридичної відповідальності в сфері використання і охорони земель. Авторами проаналізовано діюче українське і зарубіжне законодавство і зроблено висновки.

Ключові слова: земельні правовідносини, земельний спор, охорона земель, відповідальність, законодавство, ЄСПЧ.

M. Kozak, A. Ostrovskaya. Responsibility for land offenses in Ukraine and EU countries: a comparative legal aspect. – Article.

Summary. The article analyzes responsibility for land offenses in Ukraine and the EU countries. Comparisons of different types of legal responsibility in the field of land use and protection are described. The authors have analyzed the current legislation and foreign one and have made conclusions.

Key words: land legal relations, land dispute, land protection, responsibility, legislation, ECHR.

УДК 342.92

Р. В. Костюнін

*магістрант кафедри морського та господарського права
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
м. Миколаїв, Україна*

І. М. Дмитрук

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри морського та господарського права
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
м. Миколаїв, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ НОРМАТИВНОЇ КОНСТРУКЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Анотація. У статті аналізуються особливості нормативної конструкції адміністративної відповідальності. Досліджується дефініція «нормативна конструкція». Виокремлюється, зокрема, основна законодавча база, що врегулює інститут адміністративної відповідальності. Визначаються недоліки правового регулювання адміністративної відповідальності. Установлюється, що в нормативній конструкції адміністративної відповідальності вагомим значення підстави мають до її притягнення. Аналізується сучасний стан національного законодавства щодо питань досліджуваного поняття.

Ключові слова: адміністративна відповідальність, нормативна конструкція, правове регулювання, адміністративне правопорушення, адміністративне стягнення.

Нормативно-правове врегулювання тієї чи іншої галузі права чи правового інституту породжує систему цінностей, способів та засобів його реалізації. З огляду на загальний закон причинності, нормативне регулювання має враховувати існування свободи волі індивіда, що зумовлює його неоднозначне ставлення до приписів правових норм.